

Els personatges màgics del Nadal

Un dels costums que caracteritza el temps nadalenc és el fer regals. Entre els adults i per als més petits, amb la intervenció de diversos personatges màgics. La pràctica ve de molt antic i s'explica en la mesura que la nostra festa de Nadal es vincula a celebracions anteriors, on la generositat, però també l'ostentació i també la transgressió de les pautes habituals de conducta formaven part de la celebració. Les Saturnàlia, en el món romà, en són un bon exemple. Diades de desembre on no es treballava, ni es podien fer judicis i on fins i tot els esclaus gaudien de certs privilegis. Per als cristians, Nadal és –junt amb la Pasqua– la festa més gran i això es mostra en els àpats familiars extraordinaris però també davant els altres: “qui per Nadal, res no estrena, res no val”, afirma la dita popular. A la nostra societat, que fomenta el consum, el caire del Nadal com a temps de despeses extraordinàries i de regals s'ha accentuat.

D'altra banda, els personatges llegendaris o fantàstics presents avui en el Nadal són una bona mostra dels intercanvis culturals que ha generat aquesta celebració mil·lenària. En són exemple les diverses figures que s'encarreguen de repartir joguines i altres regals als més petits.

Sant Nicolau és venerat des del segle IV. Les seves relíquies es van portar a Bari (Itàlia), ciutat amb la qual ha estat vinculat des d'aleshores. Havia estat patró dels navegants, però alguna llegenda el vincula a la protecció dels infants. És conegut com a *Nikolaus*, a Alemanya, i com a *Sinterklass* –*Sint Nicolaas*–, a Holanda. A l'entorn de la seva festa trobem un seguit de costums infantils que es vinculen al cicle nadalenc i a les festes hivernals, entre el 6 i el 28 de desembre. A Catalunya, cal recordar la pràctica de triar un bisbetó –a Castella, un *obispillo*– en catedrals i monestirs, un costum que encara és vigent a Montserrat. O les captes de queviures i de llepolies de la canalla, tot cantant, com la que es feia a la veïna població de Constantí o que encara es fa a Cabassers, al Priorat. De la figura de sant Nicolau deriven altres personatges mítics, ben presents a les nostres celebracions nadalencues.

La figura de Santa Claus té els seus orígens en la immigració europea a Amèrica. Al segle XIX, Santa Claus va adquirir l'aparença amb què avui el coneixem, un home gros i barbut, fruit del treball d'un dissenyador gràfic. El personatge va retornar a Europa, on es va fusionar amb altres figures de físic semblant, com la del *Bonhomme* o el Pare Noël. En la fixació del personatge actual, amb un vestit de color vermell i blanc, cal remarcar la influència de les campanyes publicitàries de la companyia Coca-Cola que van encarregar, el 1931, el treball al pintor Haddon Sundblom. Aquest fet ha generat una llegenda segons la qual, el vermell de la indumentària de Santa Claus correspon al color corporatiu de la companyia Coca-Cola. El cert, però, és que ja apareix en representacions del segle XIX.

La llegenda de Santa Claus s'allunya totalment dels orígens cristians del personatge, tot integrant altres figures de la mitologia europea, com gnoms i follets, que l'ajuden en la tasca de preparar els regals. Viu al Pol Nord i viatja en un trineu volador que estiren uns rens.

En algunes cases, els més petits cerquen els obsequis al peu de l'Arbre de Nadal. El costum de guarnir un arbre de fulla perenne, els dies de l'arribada de l'hivern, té els orígens en tradicions del nord d'Europa anteriors al cristianisme, a l'entorn d'*Isdrasil*, com a símbol de la vida. Associats a l'arbre hi ha en alguns països, esperits de la natura que es representen com a homes grans amb llargues barbes, que poden connectar amb els nicolaus o pares nadalencs. Integrat en el costumari nadalenc, la seva il·luminació, en el moment de l'any en que les nit són més llargues, adquireix una especial

significació. Integrat al costumari nadalenc, la seva il·luminació –en el moment de l’any en què les nit són més llargues– adquireix una especial significació. El costum va arribar a Catalunya al començament del segle XX.

També d’origens precristians és el nostre Tió. El gran tronc que cremava al foc de la llar, tot aportant llum i escalfor en temps de fred i de foscor, va esdevenir –en un context més urbà– un ésser màgic que viu al bosc i que truca a la porta de les cases per a cagar, al so de les corresponents cançonetes, els seus obsequis els dies de Nadal i de sant Esteve.

Finalment, a casa nostra, els principals encarregats de portar regals són el Reis d’Orient, Melcior, Gaspar i Baltasar, tres mags o savis que van homenatjar l’infant Jesús, segons l’evangeli de Mateu, i que li van portar or, encens i mirra, segons altres fonts, com els evangelis apòcrifs. Els Reis d’Orient han passat de ser uns personatges misteriosos, que la canalla esperava –la tarda i la nit anteriors– tot fent soroll o cremant torxes d’espígol, a aparèixer físicament a tots els pobles, viles i ciutats, tot desfilant amb el seu seguici i, segons el costum de cada indret, tot repartint els regals en públic o fent-ho de nit, amb la col·laboració dels seus ajudants.

En definitiva, a l’entorn del Nadal es creuen i superposen personatges de tradició cristiana i d’origens precristians o es generen noves mitologies, en un moment en què els més petits són protagonistes.